

Loboyko L., Shilo O. etc. The judicial systems and criminal procedural aspects of opposition to corruption in Ukraine

On the basis of the provisions of national and international legislation considered judiciary and criminal procedural aspects of opposition to corruption in Ukraine. Organizational and legal framework to prevent corruption in the judiciary; the estimation corrupt implications criminal procedural legislation of Ukraine and discussed some aspects. The authors concluded that a significant upgrade of the criminal procedural law was carried out without carrying out anti-corruption expertise.

The authors proved that the estimation algorithm the presence of corruption-factors shall consist of the following stages: 1) formulation of a system of anti-corruption standards in criminal procedural law; 2) identifying its main corruption-generating factors; 3) statement of the list of standards that contains elements of corruptibility, formulated according to the system of corruption-factors; 4) formation of a system of anti-corruption mechanisms – identification of the norms of the criminal procedural legislation, which comply with anti-corruption standards; 5) providing evidence-based recommendations for changing certain regulations of the criminal procedural legislation of Ukraine to resolve their corruption and prevention of corruption offenses.

The form of the materialization of the existing corrupt practices have been classified into two varieties: (a) unlawful actions and inaction of subjects of corruption practices in criminal proceedings, and (b) making violations of the law requirements of procedural decisions.

The content of corrupt practices was subdivided into (a) violations of requirements of law and (b) abuse of officials granted them discretionary authority, that is, using them contrary to their actual meaning, purpose and goal.

The study experience of some developed countries proposed amendments to the current and judiciary legislation and Criminal Procedure Code of Ukraine. Stresses the importance of further theoretical and legal research in this area.

Key words: *corruption, prevent corruption, judicial system, corruption risks in criminal proceedings.*

УДК 343.31

Я. О. Морозова

**СУЧАСНІ ОЗНАКИ ОРГАНІЗОВАНОЇ
ЗЛОЧИННОСТІ ЗАГАЛЬНОКРИМІНАЛЬНОЇ
СПРЯМОВАНOSTІ**

У статті зроблено спробу визначити сучасні ознаки організованої злочинності загальнокримінальної спрямованості. Для досягнення поставленої мети проаналізовано спеціальну літературу, присвячену визначенню різних аспектів організованої злочинності та виокремленню її характерних рис цього антисоціального явища. Як результат зазначеної діяльності автором констатується, що окрім указаних у Кримінальному кодексі України ознак організованої злочинності, зокрема загальнокримінальної спрямованості, сучасними ознаками вказаного виду злочинної діяльності є: наявність спільної ідеї та мотивів (наявність заполітизованих мотивів; наявність ідеологічних мотивів (сепаратистського, терористичного або екстремістського характеру, тощо)); наявність тотального контролю кожного члена організованої групи або злочинної організації; притаманність ознак мілітаризованих організацій.

Ключові слова: *організована злочинність загальнокримінальної спрямованості, ознаки, транснаціональна злочинність.*

Постановка проблеми. Сучасна організована злочинність становить небезпеку не лише національним інтересам окремих держав, а й пряму загрозу міжнародній безпеці, набуваючи транснаціонального характеру. Особливу небезпеку організована злочинність утворює для країн з нестабільною соціально-політичною та економічною обстановкою, що знаходяться в стані економічної й політичної трансформації, до яких належить й Україна [1]. Проблема організованої злочинності загальнокримінальної спрямованості не нова для нашої держави, однак у зв'язку з останніми соціально-політичними, економічними та військовими подіями вона стала одним із чинників, що найбільше ускладнюють оперативну обстановку та негативно впливають на національну безпеку України. Відповідно до статистичних даних щодо стану злочинності в Україні число зареєстрованих злочинів, учинених організованими групами й злочинними організаціями (зокрема: убивства на замовлення, захоплення заручників, тероризм, застосування зброї та вибухових пристроїв, незаконне заволодіння транспортними засобами тощо), за останні чотири роки відчутно збільшилося та все ще має триматися на достатньо високому рівні [2]. Це, з одного боку, негативно впливає на основи національної безпеки та міжнародний імідж держави, а з іншого – підриває довіру населення до правоохоронної системи в цілому та оперативних підрозділів Національної поліції зокрема. Таким чином, створюються передумови для підриву авторитету держави на міжнародній арені та державних органів усередині країни, що може призвести до негативних наслідків для країни та кожного громадянина.

Водночас, аналізуючи сучасний стан правоохоронної системи України, перш за все, науковці та практики відмічають тривале реформування усіх складових указаної системи, зокрема трансформацію органів міліції в органи Національної поліції, створення нових суб'єктів правоохоронної діяльності. Указаний процес можна охарактеризувати як позитивними, так і негативними явищами. Так, зокрема до реалій сьогодення можна віднести ліквідацію у квітні 2015 року підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю МВС України та надання повноважень по протидії вказаному виду злочинної діяльності різним підрозділам Національної поліції (окремі функції надано підрозділам карного розшуку, інші – підрозділам захисту економіки), Національному антикорупційному бюро тощо. В умовах тривалого реформування та відсутності будь-якої стабільності щодо їх статусу, ті працівники, що переатестувалися, уже не мають бажання до завзятої та плідної роботи, а нові ще не здатні виконувати функцію протидії організованій злочинності на ефективному рівні. Водночас аналіз емпіричного матеріалу дозволяє констатувати появу нових, удосконалених методів учинення злочинів організованою злочинністю, прийняття нею вдосконалених способів «конспірації» та перехід на більш широкий рівень злочинної діяльності.

Тобто, аналізуючи наявні наукові дослідження можна резюмувати, що сьогодишню організовану злочинність неможливо характеризувати навіть за тими критеріями, що було визначено декілька років тому, у зв'язку з чим доцільним є визначення сучасних ознак організованої злочинності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на соціальну небезпеку організованої злочинності, зокрема загальнокримінальної спрямованості, її різні аспекти були предметом дослідження багатьох зарубіжних та вітчизняних учених. Серед вітчизняних науковців у сфері ОРД різні аспекти протидії організованій злочинності досліджували такі вчені, як О.М. Бандурка, С.М. Гусаров, В. Д. Гвоздецький, О. Г. Кальман, М. В. Корнієнко, О.М. Литвинов, Є.К. Марчук, В. Т. Нор, Р. Л. Степанюк, В.Б. Харченко, О. Ю. Шостко та інші науковці. Сучасна теорія оперативно-розшукової діяльності налічує чимало цікавих та ґрунтовних праць, присвячених окресленій тематиці, авторами яких є: Л.Ф. Гула, В. І. Василичук, О. Ф. Долженков, А. М. Кислий, О. І. Козаченко, В. В. Лисенко, Д. Й. Никифорчук, В. Д. Пчолкін, В. В. Шендрик, О. М. Юрченко, О. О. Юхно та ін. Проте, незважаючи на значний науковий внесок цих учених у розроблення вказаної тематики, на жаль, доводиться констатувати, що вказані вчені визначали ознаки організованої злочинності здебільшого до появи таких негативних соціально-політичних перетворень у нашій країні як антитерористична операція на Сході України (у результаті якої велика кількість вогнепальної зброї потрапила до незаконного обігу), анексії Криму та появи сепаратистських течій (які, наголосимо, породили такі прояви організованої злочинності, як терористичні, сепаратистські та екстремістські). Отже, урахувавши вказане, можна резюмувати щодо потреби визначення сучасних ознак організованої злочинності, зокрема загальнокримінальної спрямованості.

Формування цілей. Метою статті є визначення сучасних ознак організованої злочинності загальнокримінальної спрямованості.

Виклад основного матеріалу. Перші спроби визначення характерних ознак організованої злочинності було зроблено в США в 1950 - 1960-х рр., коли з'явилися докази існування таємного злочинного співтовариства, або картелі під назвою «Мафія» («Коза ностра») [3]. Зокрема, як ознаки тодішньої організованої злочинності було виокремлено:

- уміння самозбереження;
- наявність тоталітарного режиму в рамках злочинної групи чи злочинної організації;
- тривалі злочинні змови;
- розрахунок на отримання прибутків унаслідок злочинної діяльності;
- застосування залякування або підкупу;
- прагнення убезпечити себе з боку закону [4, с. 123].

Однак наведені ознаки фахівці з юридичних наук, урахувавши зміну різновидностей організованої злочинності в США та появу в інших державах аналогічних суб'єктів злочинної діяльності, визначили такими, що носять описовий характер лише конкретної злочинної організації та мають бути розроблені єдині, міжнародні ознаки організованої злочинності. Указане також аргументувалося тим, що організована злочинність приймає транснаціональний характер [4, с. 125].

Урахувавши зазначене, у 1975 році до цієї проблеми змушена була вперше звернутися Організація Об'єднаних Націй на своєму П'ятому конгресі

в Женеві, де було констатовано, що організована злочинність набула до цього часу транснаціональний характер, а також те, що злочинність у формі міжнародного бізнесу є більш серйозною загрозою, ніж традиційні форми злочинної поведінки [5; 6]. Тобто, уже на рівні міжнародного законодавства було визначено, що організована злочинність має властиві лише їй ознаки, зокрема транснаціональний характер. Однак лише в доповіді Генерального секретаря ООН «Вплив організованої злочинної діяльності на суспільство в цілому» на другій сесії Комісії із запобігання злочинності та кримінального правосуддя Економічної й соціальної ради ООН 13-23 квітня 1993 року була дана узагальнена характеристика організованої злочинної діяльності. Зокрема, визначено ознаки, за допомогою яких можливо пояснити характер організованої злочинності:

а) організована злочинність - це діяльність об'єднань злочинних або угруповань, що об'єдналися на економічній основі. Ці угруповання дуже нагадують банди періоду феодалізму, які існували в середньовічній Європі. Економічні вигоди витягуються ними шляхом надання незаконних послуг і товарів або шляхом надання законних послуг і товарів у незаконній формі;

б) організована злочинність передбачає конспіративну злочинну діяльність, у ході якої з допомогою ієрархічно побудованих структур координуються планування й здійснення незаконних діянь або досягнення законних цілей за допомогою незаконних засобів;

в) організовані злочинні угруповання мають тенденцію встановлювати часткову або повну монополію на надання незаконних товарів і послуг споживачам, оскільки таким чином гарантується отримання більш високих доходів;

г) організована злочинність не обмежується лише здійсненням завідомо незаконної діяльності або наданням незаконних послуг. Вона включає також такі витончені види діяльності, як "відмивання" грошей через законні економічні структури й маніпуляції, здійснювані за допомогою електронних засобів. Незаконні злочинні угруповання проникають у високодохідні законні види діяльності;

д) особи, які беруть участь в організованій злочинній діяльності й починають займатися законною комерційною діяльністю зазвичай привносять у неї методи насильства й залякування, що застосовуються в незаконних видах діяльності [6].

Тобто, організована злочинність представлена у вигляді специфічної форми соціальних зв'язків у суспільстві, де спостерігається поєднання елементів ієрархічної структури на високих рівнях з більш аморфною й гнучкою мережевою системою взаємин на більш низьких рівнях. Однак лише в 2000 Конгресом ООН було прийнято Конвенцію проти транснаціональної організованої злочинності, відповідно до якої як ознаки організованої злочинності було визначено, що «організована злочинна група» означає структурно сформовану групу у складі трьох або більше осіб, що існує протягом певного часу й діє узгоджено для здійснення одного або декількох серйозних злочинів або злочинів, для того щоб отримати, прямо

або побічно, фінансову або іншу матеріальну вигоду. Також визначалося, що: «серйозний злочин» - злочин, який карається позбавленням волі на максимальний строк не менше чотирьох років або більш суворою мірою покарання; а «структурно оформлена група» - група, яка не була утворена для негайного вчинення злочину й у якій не обов'язково формально визначені ролі її членів, обговорений безперервний характер членства або створена розвинута структура. Отже, ураховуючи вказане, можна дійти висновку, що зазначене є з точки зору міжнародного законодавства ознаками організованої злочинності [7].

Водночас відзначимо, що національне законодавство також надає визначення ознак організованої злочинності. Зокрема, у Кримінальному кодексі визначено, що:

- злочин визнається вчиненим організованою групою, якщо в його готуванні або вчиненні брали участь декілька осіб (три і більше), які попередньо зорганізувалися в стійке об'єднання для вчинення цього та іншого (інших) злочинів, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення цього плану, відомого всім учасникам групи;

- злочин визнається вчиненим злочинною організацією, якщо він скоєний стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб (п'ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності для безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації злочинної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших злочинних груп [8].

Тобто, вітчизняний законодавець не дає прямих ознак організованої злочинності, однак відносить до них: ієрархічність, група осіб (5 та більше), наявність попередньої змови, єдність мети злочинної діяльності, суспільна небезпечність злочинів, тривалий період існування.

Зазначимо, що вітчизняні дослідники, окрім вивчення різних аспектів організованої злочинності, намагалися визначити й характерні риси цього антисоціального явища.

Так, наприклад, І.В. Потайчук, досліджуючи питання організації та тактики виявлення організованих злочинних груп загальнокримінальної спрямованості, виокремлює такі її ознаки, як:

- 1) ієрархічна побудова організованих угруповань;
- 2) певна стійкість і тривалість існування;
- 3) спеціалізація у спрямованості злочинного формування;
- 4) сувора внутрішньогрупова дисципліна;
- 5) існування злочинних норм і правил поведінки;
- 6) наявність лідера (декількох лідерів) з владними повноваженнями;
- 7) розподіл функціональних обов'язків серед членів групи;
- 8) корислива спрямованість (кримінальний бізнес) злочинної діяльності;
- 9) наявність системи захисту від викриття;
- 10) створення єдиної каси (т. зв. «общак»);

- 11) існування власної системи «заохочення» і «покарання»;
- 12) підтримка тих, кого притягують до кримінальної відповідальності;
- 13) існування системи втягування до злочинної групи;
- 14) використання корумпованості в органах влади й управління, а також у правоохоронних органах;
- 15) наявність стосунків з корумпованими особами органів влади й управління та працівниками правоохоронних органів;
- 16) підтримання стосунків та вирішення проблем між організованими злочинними угрупованнями в різних регіонах країни та за її межами;
- 17) наявність системи проникнення у владні структури та створення механізму лобювання власних інтересів [9, с. 8-9].

Водночас досить цікавою є думка В.О. Гордієнка, який, розглядаючи питання протидії підрозділами карного розшуку радикально налаштованим особам, визначає, що вчинення злочинів радикально налаштованими особами на сьогодні в Україні набирає ознак організованої злочинності, що характеризуються стійкими зв'язками, згуртованістю, вираженою направленістю злочинних посягань, системністю вчинення злочинів та тривалим періодом існування [10, с. 74].

У той самий час слід указати, що результати аналізу емпіричного матеріалу свідчать про те, що сьогодні організована злочинність все частіше, окрім корисливого мотиву, має й заполітизований або ідеологічний мотив такої діяльності (у 78,9 % випадків); будує злочинну групу або організацію за принципом мілітаризму та тотального контролю.

Висновки. Ураховуючи зазначене, а також результати вивчення емпіричного матеріалу та спеціальної літератури можна констатувати, що окрім указаних у Кримінальному Кодексі України ознак організованої злочинності, зокрема загальнокримінальної спрямованості, можна визначити ще й такі, як:

- 1) наявність спільної ідеї та мотивів :
 - наявність заполітизованих мотивів;
 - наявність ідеологічних мотивів (сепаратистського, терористичного або екстремістського характеру тощо);
- 2) наявність тотального контролю за кожним членом організованої групи або злочинної організації;
- 3) притаманність ознак мілітаризованих організацій.

Використані джерела:

1. Погорелький Микола Анатолійович. Організована злочинність в Україні: тенденції розвитку та заходи протидії : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https:// boz_2007_16_9 \(1\).pdf](https://boz_2007_16_9(1).pdf)
2. Статистичні дані Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>
3. Вікіпедія вільна енциклопедія «Коза ностра» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%B7%D0%B0_%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0

4. Номоконов В.А. Транснациональная организованная преступность: дефиниции и реальность: монография / В.А. Номоконов. – Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 2001. – 375 с.

5. Зелинская Н.А. Организация Объединенных Наций в борьбе с транснациональной организованной преступностью: конгрессы ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями : [Электронный ресурс]. – Режим доступа: inter.criminology.onua.edu.ua/?p=1635

6. Александр Коробеев, Юрий Голик. Преступность – планетарная проблема. К итогам XI Конгресса ООН по предупреждению преступности и уголовному правосудию: учебник : [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://books.google.com.ua/books?id=3lUtCwAAQBAJ&pg>

7. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 року : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_789

8. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

9. Потайчук І. В. Організація та тактика виявлення організованих злочинних груп загальнокримінальної спрямованості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 21.07.04 «Оперативно-розшукова діяльність» / І.В. Потайчук. – Одеса, 2008. – 19 с.

10. Гордієнко В.О. Протидія підрозділами карного розшуку злочинам проти власності, що вчиняються радикально налаштованими особами : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Гордієнко Вячеслав Олександрович. – Х., 2016. – 236 с.

Стаття надійшла до редакції 09.12.2016

Морозова Я.О. Современные признаки организованной преступности общеуголовной направленности

В статье сделана попытка определить современные признаки организованной преступности общей криминальной направленности. Для достижения поставленной цели автором анализируется специальная литература, посвящена определению различных аспектов организованной преступности и выделению и характерных черт этого антисоциального явления. В результате указанной деятельности автором констатируется, что кроме указанных в Уголовном кодексе Украины признаков организованной преступности, в частности общей криминальной направленности, современными признаками указанного вида преступной деятельности являются: наличие общей идеи и мотивов (наличие политизированных мотивов, наличие идеологических мотивов (сепаратистские, террористического или экстремистского характера и т.д.)) наличие тотального контроля каждого члена организованной группы или преступно организаций; присущие признаков милитаризированных организаций.

Ключевые слова: *организованная преступность общеуголовной направленности, признаки, транснациональная преступность.*

Morozova Yana. Modern signs of organized crime ordinary direction

It is established that modern organized crime threatens not only the national interests of individual countries, but also a direct threat to international security,

acquiring a transnational character. Especially dangerous organized crime forms in countries with unstable social, political and economic conditions that are in a state of economic and political transformation which include and Ukraine.

The problem of organized crime ordinary direction is not new for our country, but due to recent socio-political, economic and military developments it has become one of the factors that most complicate the operational situation and negatively affect the national security of Ukraine. According to statistics on the state of crime in Ukraine the number of reported crimes committed by organized groups and criminal organizations (in particular, the murder in order, hostage taking, terrorism, use of weapons and explosives, illegal acquisition of vehicles, etc.), The last four years significantly increased and is still kept at high level.

It was established that the domestic legislator makes direct signs of organized crime, but refers to them, hierarchy, group of persons (5 or more), the existence of prior agreement, unity of purpose of criminal activity, social danger of crimes during ongoing existence.

At the same time, it should be noted that domestic researchers, in addition to studying the various aspects of organized crime, and attempted to define the characteristics of antisocial phenomenon.

The article attempts to identify signs of modern organized crime in general criminal orientation. To achieve this goal the author analyzed the specialist literature, personal experience in the unit to combat organized crime and empirical material on various aspects of the definition of organized crime and separation and the characteristics of antisocial phenomenon. As a result of this activity the author states that in addition to these in the Criminal Code of Ukraine signs of organized crime, including general criminal orientation, modern features specified criminal activity are: the availability of common ideas and motifs (the presence of politicized motives, the presence of ideological motives (separatyskoho, terrorist or eksremiskoho character, etc.)); availability of total control of every member of an organized group or criminal organization; inherency signs militarized organizations.

However, the analysis of theoretical and empirical evidence that modern organized crime can not be characterized by the criteria identified for several years (eg 2012), and as a result, it is appropriate was the task to define modern features organized crime.

Key words: *organized crime ordinary direction, signs, transnational crime.*

УДК 343.985

О. М. Пилипенко

**ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ
МОЖЛИВОСТЕЙ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ НА
ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ РОЗСЛІДУВАННЯ
НЕЗАКОННОЇ ПОРУБКИ ЛІСУ**

Статтю присвячено висвітленню сучасних можливостей судових експертиз, проведення яких є доцільним на початковому етапі розслідування незаконної порубки лісу. На підставі аналізу матеріалів слідчої, судової та експертної практики запропоновано типовий перелік експертиз, призначення яких є